

Kulturhistorisk inventering

**HÅVENS
BEGRAVNINGSPLATS
ÖRE SOCKEN**

Antikvarisk rapport 2015:19

Kulturhistorisk inventering

HÅVENS BEGRAVNINGSPLATS ORE SOCKEN

Antikvarisk rapport 2015:19

FÖRFATTARE: Lovisa Smedberg och Malena Andersson

Dnr: 111/15

Omslag: Håvens begravningsplats, vy från norr.

Foton: Alla foton i rapporten är tagna av
Malena Andersson, Dalarnas museum, där inget
annat anges.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	7
INLEDNING.....	8
Bakgrund.....	8
Syfte	8
Rapportens upplägg.....	8
Metod.....	8
Begrepp och definitioner	9
Kriterier för kulturhistorisk bedömning	10
LÄGE OCH ADMINISTRATION.....	12
HISTORIK	13
BEGRAVNINGSPLATSEN IDAG	18
Beskrivning av begravningsplatsen som helhet.....	18
Kulturhistorisk bedömning	20
Riktlinjer	20
Södra kvartetet	21
Kulturhistorisk bedömning	23
Riktlinjer	23
Utpekade gravvårdar.....	23
Norra kvarteret.....	24
Kulturhistorisk bedömning	25
Riktlinjer	25
Utpekade gravvårdar.....	25
Nedre terrassen	26
Kulturhistorisk bedömning	27
Riktlinjer	27
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	28

Bilaga: *Kulturhistorisk inventering av gravvårdar Håvens begravningsplats, Ore socken*

SAMMANFATTNING

På uppdrag av Rättviks pastorat har Dalarnas museum genomfört en kulturhistorisk inventering av Håvens begravningsplats, Ore socken. Inventeringen syftar till att lyfta fram de kulturhistoriska värden som finns på begravningsplatsen. I samband med att gravvårdar återlämnas behövs rutiner för hur gravvårdarna ska hanteras. För att kunna upprätta dessa rutiner måste gravvårdarna inventeras och deras olika värden bedömas. Rapporten omfattar en beskrivning och karaktärisering av begravningsplatsen, samt en redogörelse för dess historik. Vidare följer karaktärisering av kyrkogården som helhet och av dess områden liksom kulturhistorisk bedömning av gravvårdarna, med listor över särskilt utpekade gravvårdar.

Inventeringsarbetet har i stora drag följt Centrala Gravvårdskommitténs, samt Länsstyrelsen Dalarnas riktlinjer. Arbetet har varit uppdelat i tre delar; historisk efterforskning, fältarbete, samt rapportarbete. Gravvårdarna har bedömts efter kriterier grundade på ålder, konsthistoria samt lokall historia. Gravvårdarna har delats in i *mycket högt kulturhistoriskt värde*, vilka bör bevaras på plats, samt *högt kulturhistoriskt värde*, vilka bör bevaras men som efter varsam bearbetning kan återanvändas.

Nuvarande begravningsplats i Håven började planeras 1844. Den valda platsen utgör en upphöjning bland dåvarande odlings- och slättermarker. Begravningsplatsen invigdes 1904. År 1949 upprättade Rudolf Larsson, Borlänge, ett förslag till omläggning av begravningsplatsen. Detta kom till stor del att förverkligas och stämmer väl överens med begravningsplatsens nuvarande gestaltning.

Begravningsplatsen består av ett nära kvadratisk område med en stenmur och entré mot väst. I dess mitt löper en grusgång. I entréns blickfång, på en lägre terrass, finns ett stort träkors och en skifferbelagd katafalk. Gravvårdarna är i huvudsak placerade i linje i nord-sydlig riktning och vända mot öst. De idag befintliga gravvårdarna är från tiden mellan 1910- och 2010-talen av företrädesvis enkelt utförande.

De raka linjerna och det stora träkorset med central placering i borte änden(öst) är tidstypiskt. Begravningsplatsen är enkel, avseende så väl anläggning som vegetation, men har en väl sammanhållen helhet med symmetri och viss monumentalitet. Utformningen avspeglar den lilla skogsbygden och de olika beståndsdelarna bygger upp begravningsplatsens kulturhistoriska värde.

Begravningsplatsens sammanhållna helhet och medvetna utformning med bl.a. en stenmur i väst, axiellt skärande gång, katafalk, stort träkors liksom linjegravar bör bevaras. Det samma gäller ekonomibyggnaden i norr, björkarna i väst samt lärkträden. Nya gravvårdar placeras i befintliga gravlinjer, gärna på igenlagda gravar. För att bevara kyrkogårdens enkla och lågmälda karaktär bör gravvårdarna vara bredlåga och av granit eller diabas med symmetrisk form och enkel dekor. Anläggningar så som askgravplatser eller minneslundar placeras på nedre terrassen.

Ett mindre antal gravvårdar är utpekade för bevarande. De uppfyller kriterierna *hög ålder*, *ortspecifikt material*, *personhistoria* och *unik titel*. Dessa bedöms ha mycket högt kulturhistoriskt värde och bör bevaras på befintlig plats samt i befintligt utförande.

INLEDNING

Bakgrund

På uppdrag av Rättviks pastorat har Dalarnas museum genomfört en kulturhistorisk inventering av Håvens begravningsplats. Arbetet har utförts av byggnadsantikvarie Malena Andersson.

Syfte

Inventeringen syftar till att lyfta fram de kulturhistoriska värden som finns på Håvens begravningsplats. I samband med att gravvårdar återlämnas till församlingen behöver det finnas rutiner för hur vårdarna ska hanteras. För att kunna upprätta dessa rutiner inventeras gravvårdarna och deras olika värden bedöms. Med inventeringen som grund kan en plan upprättas för vilka gravvårdar som bör bevaras i befintligt utförande på ursprunglig plats och vilka gravrätter som, efter varsam omberättning, kan återanvändas.

Inventeringen är avsedd att utgöra ett underlag i församlingens förvaltningsarbete vid återlämning av gravar samt vid fall där gravrättsinnehavaren är okänd. Inventeringen kan utgöra en del i en Vård- och underhållsplan för begravningsplatsen.

Inventeringen kan också utgöra ett stöd vid handläggning av kyrkoantikvariska ärenden liksom vid ansökan om kyrkoantikvarisk ersättning.

Rapportens upplägg

Rapporten omfattar en beskrivning och karaktärisering av begravningsplatsen, samt en redogörelse för dess historik. Vidare följer karaktärisering och kulturhistorisk bedömning av gravkvarteren samt riktlinjer för kvarteren som helhet och för hantering av respektive gravvård. I rapporten finns listor över de gravvårdar som idag bedöms ha ett särskilt kulturhistoriskt värde. Respektive gravvård beskrivs närmare i tillhörande bilaga.

Som komplement till rapporten finns digitala fotografier av begravningsplatsen och av samtliga gravvårdar.

Metod

Inventeringsarbetet har i stora drag följt Centrala Gravvårdskommitténs, riktlinjer, framställda i *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, samt riktlinjer från Länsstyrelsen Dalarna. Arbetet har varit uppdelat i tre delar, nämligen historisk efterforskning, fältarbete samt rapportarbete.

Den historiska efterforskningen har främst innefattat studier av handlingar rörande begravningsplatsen såsom kyrkogårdsnämndens protokoll, planer och kartor i Rättviks kyrkoarkiv i Landsarkivet i Uppsala. Personer med lokalkännedom har intervjuats för att greppa en mer täckande bild av begravningsplatsens historia. Äldre fotografier har även studerats liksom viss litteratur rörande begravningsplatsen och bygden.

Begravningsplatsen inventerades genom fotografering och studier av helheten så väl som av de enskilda gravvårdarna. Genom beskrivning samt bedömning av kyrkogården har ett mindre antal gravvårdar pekats ut som särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

Foton samt inventeringsmaterial levereras till beställaren på medföljande usb-minne.

Begrepp och definitioner

Askgravplats	Avgränsat område på kyrkogården med kollektiv gravsättning av urnor där samtliga gravvårdar har likadant utseende och där särskilda regler för enskild plantering och dekorationer förekommer. Vanligen arkitektoniskt uppbyggd med planteringar, bänkar etc.
Begr.plats	Område avsett för begravning, vanligen med kapell och i naturskönt område, utan fysisk närhet till en kyrkobyggnad.
Gravplats	Ett mindre begränsat område på kyrkogården som utgör platsen där en eller flera människor jordfästs. Storleken beror på antalet gravsatta samt om det är kist- eller urnplats.
Gravvård	Sten, kors, häll eller annat som utmärker en gravplats. Gravanordning används synonymt med gravvård.
Gravrätt	Gravrättsinnehavarens rätt till en gravplats samt ansvar för dess gravanordning. Gravrätten är 25 år och kan förlängas. Regleras i Begravningslagen (SFS 1990:1144).
Häll	Gravvård i form av en skiva (vanligen av sten, koppar eller järn) liggande på marken.
Katafalk	Podium för kista.
Kistgrav	Gravplats med storlek för att jordfästa en kista.
Kyrkogård	Område intill en kyrkobyggnad, vanligen med gravar. Liksom i Håven benämns även begravningsplatser utan fysisk närhet till en kyrkobyggnad med <i>kyrkogård</i> .
Linjegrav	En gravplats som upplåtits i löpande ordning i en linje.
Minneslund	Avgränsat område på kyrkogården med anonym och kollektiv gravsättning av urnor utan gravvård. Vanligen kollektiva ljusbärare och arkitektoniskt uppbyggd med planteringar, bänkar etc.
Sandgrav	Gravplats med yta täckt med sand eller grus. Vanligen mönsterkrattad.
Urngrav	Gravplats med storlek för att jordfästa en urna.

Kriterier för kulturhistorisk bedömning

Följande kriterier har legat till grund för den kulturhistoriska bedömningen av begravningsplatsens områden och gravvårdar. En gravvård kan vara kulturhistoriskt värdefull enligt ett eller flera kriterier. Kriterierna grundar sig på de som fastställs i CGK:s handbok.¹

Kriterierna är:

1. Ålder:

De handtillverkade gravvårdarna från förindustriell tid var och är generellt sett få. Efter mitten av 1800-talet började gravvårdar tillverkas med industriella metoder och blev billigare. Detta avspeglas, generellt sett på kyrkogårdar, i en större mängd gravvårdar tillverkade och resta efter 1800-talets senare decennier. Gravvårdar kan således bidra med historisk information kopplad till tiden då de tillverkades. Utöver framställningssätt kan titlar vara tydliga historiska markörer.

Följande gravar har ett kulturhistoriskt värde baserat på ålder:

- **Gravvårdar äldre än 1930**
- **Gravvårdar med ålderdomliga eller unika yrken och titlar.**

2. Konsthistoria:

Gravvårdarnas utseenden ger tydlig information om den tid då de skapades. Trender inom konsthistoria togs upp i tillverkningen av gravvårdar, liksom idag. Flera material är också tydliga tidsmarkörer. Vissa typer av gravvårdar, som t.ex. sandgravar eller staketomgärdningar, har endast använts under en mycket begränsad tid under historien. Många kyrkogårdar har anlagts med tydliga arkitektoniska ambitioner där gravstenarnas utseende och placering är delar av en helhet med t.ex. parkliknande eller monumentala strukturer.

Följande gravar har ett kulturhistoriskt värde baserat på konsthistoria:

- **Gravvårdar som utgör delar av en viktig arkitektonisk del av kyrkogården**
- **Gravvårdar som är representativa med tidstypiska drag.**
- **Gravvårdar som är mycket sällsynta eller ovanliga.**
- **Gravvårdar av gjutjärn eller trä.**

3. Lokalhistoria:

Kyrkogården är en viktig del av platsens historia. Här finns många ledtrådar till vilken typ av verksamhet som bedrivits i området. Historier och kännedom om kända personer som utfört något betydande för orten eller som satt platsen ”på kartan” kan bevaras genom att personens gravvård bevaras.

Följande gravar har ett kulturhistoriskt värde baserat på lokalhistoria:

- **Gravvårdar i material med anknytning till Dalarna.**
- **Gravvårdar över berömda personer som haft speciell anknytning till Ore socken.**
- **Gravvårdar med yrkestitlar representativa för Ore socken.**

¹ CGK Centrala Gravvårdskommittén (2007), Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar

Dessa kriterier kan vara av varierande styrka, varför gravvårdarna delas in i

Gravvårdar med mycket högt kulturhistorisk värde

→ bör bevaras på ursprunglig plats och i ursprungligt utförande.

Gravvårdar med högt kulturhistoriskt värde

→ bör bevaras på ursprunglig plats, men kan efter försiktig bearbetning återanvändas.

Det bör dock förtydligas att alla gravvårdar besitter kulturhistoriska värden. Denna kulturhistoriska inventering av gravvårdar på begravningsplatsen i Håven pekar endast ut de gravvårdar som idag bedöms ha **högt** eller **mycket** högt kulturhistoriskt värde.

LÄGE OCH ADMINISTRATION

Håven ligger allra längst norrut i Ore finnmark, Rättviks kommun, fyra mil fågelvägen rakt norr om Furudal nära gränsen till Gävleborgs län. Håven är omringat av ett skogslandskap och nås endast via grusvägar.

Håven tillhör Ore socken och Rättviks pastorat.

Kyrkogården i Håven ligger i byns södra del, mitt i ett delvis hävdad och delvis igenvuxet beteslandskap, se historisk karta på sid. 13.

*Dalarnas län, pilen visar
Håvens läge. Lantmäteriets
fastighetskarta,*

Vy över betesmarken i väster, sett från insidan av begravningsplatsens entré.

Karta över Laga skifte i Häven 1898. Den stora pilen visar nuvarande begravningsplats och den lilla pilen visar platsen för den första begravningsplatsen i Häven. Kartan hämtad från Lantmäteriets historiska kartor, LMV Aktbeteckning 20-ore-282

HISTORIK

Håvens by anlades 1618 då en nybyggare från Finland uppförde ett torp, troligtvis norr om nuvarande by. Även om byn grundades som en finnby, invandrade många skogsarbetare till Häven under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. I samband med byggandet av Inlandsbanan under början av 1900-talet flyttade även rallare till Häven. Skogsbolagen Orsa besparingsskog och Korsnäs AB var stora arbetsgivare för byinvånarna. Då Karl-Erik Forsslund besökte byn 1917 hade många av gårdsägarna sålt sin skog och blivit arrendatorer, skogsarbetare eller kolare åt bolagen. Häven var länge väglöst land. Under 1920- och 40-talen förbättrades kommunikationerna med vägar öster- och västerut.²

Under mitten av 1800-talet fanns åtta fastigheter i byn och trettio år senare 14 fastigheter. Med över 100 invånare vid början av 1900-talet betraktades Häven som en storby. År 2008 fanns 24 åretruntboende i byn, men med det dubbla antalet under sommaren.³

År 1844 beslöt kyrkostämman i Ore att det skulle anläggas en begravningsplats i Häven.⁴

Begravningsplatsen var klar för invigning 18 juli 1847.⁵ Kyrkogården togs i bruk 1845. Flera bybor (bland dem Helmnér Forsman, f 1845) hävdar, enligt tidigare generationers berättelser, att den använts som begravningsplats minst 100 år tidigare. På denna begravningsplats var det vanligt att de döda gravsattes

² Bjernulf 2008 s.48-51.

³ Bjernulf 2008 s.46-48.

⁴ Bjernulf 2008 s.48-51.

⁵ Tal vid invigningen af en Begravnings-plats i Hävene Finnmark den 18 juli 1847.

utan föregående jordfästningsakt. När graven fylldes igen lämnades en stör i graven vilande med ena änden mot kistlocket. När prästen kom till byn (en eller två gånger om året), drogs stören upp, och genom hålet kunde prästen ösa de tre skovlarna mull.⁶ Begravningsplatsen är i idag övergiven. Inga gravvårdar finns bevarade, men en stenmur. På begravningsplatsen finns ovala förhöjningar i markytan, troligen äldre gravar.

Området markeras idag av ett träkors och är omgärdat av ett lågt trästaket. Båda troligen från tiden kring 1960. Naturen har återintagit området och stora träd breder ut rötter och grenverk över resterna. Denna första begravningsplatsen i Håven användes fram till 1904, därefter anlades en ny begravningsplats.

Den ödelagda kyrkogården troligen omkring 1970, Rättviks bildarkiv.

Ödekyrkogården idag.

Håven består till stor del av stenig terräng. De mesta odlingsmarken fanns i södra byn. Där, mitt bland potatislandens sandjordar och slättermarkerna anlades den nya begravningsplatsen.⁷

Under 1900-talets första hälft gav länsskogvaktare Brus från Furudal tolv plantor lärkträd till Håvens folkskola. Dessa planterades ut i byn av skolans elever, varav ett flertal hamnade på Håvens nya begravningsplats. Idag finns tre lärkträd kvar på kyrkogården.⁸

Handlingar från planeringen samt anläggandet av den nya begravningsplatsen saknas. Det är troligt att markområdet ianspråktagits utan några skriva planer. I ett förslag till omläggning av begravningsplatsen, från 1949, anges att platsen troligen ”tagits i bruk, utan på förhand uppgjord plan eller planering”. Begravningsplatsen ansågs vid denna tid vara svårkött och till och med vanvårdad och att platsen bestod av en ”kullrig högplatå”.⁹

År 1947 uppfördes en klockstapel utmed byvägen i öst- västlig riktning norr om begravningsplatsen. Sikten mellan ceremoniplatsen på kyrkogården och klockstapeln var då fri. När begravningsceremonin nått sitt slut vinkade prästen som stod vid katafalken på begravningsplatsens nedre terrass, till begravningsentreprenören, som stod på övre terrassen, varvid denne gav tecken till klockringaren vid klockstapeln att det var dags för den avslutande ringningen.¹⁰ Idag är slättermarkerna igenvuxna och den så viktiga siktlinjen mellan klockstapeln och begravningsplatsen borta.

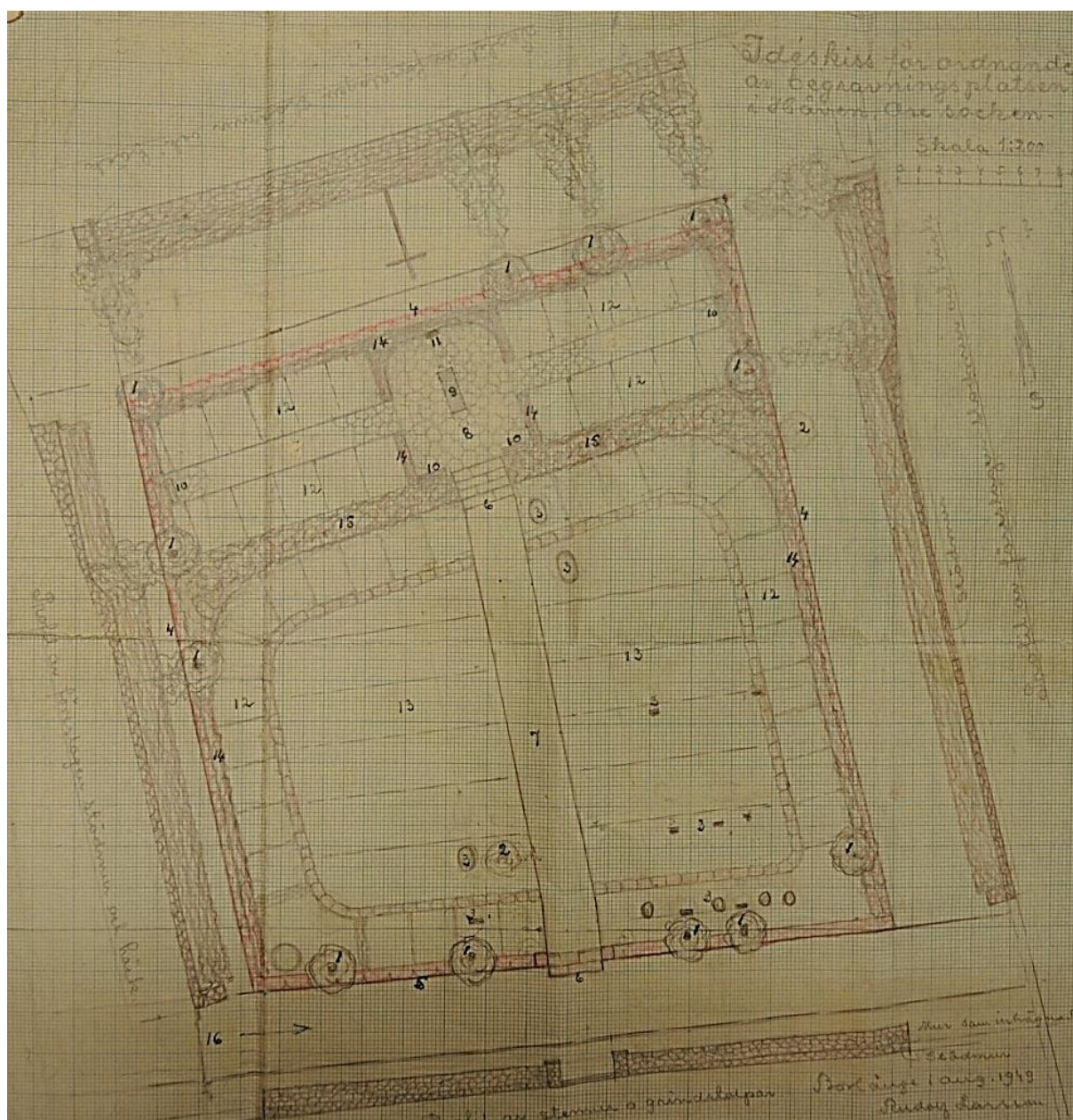
⁶ <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> Ore 29:1.

⁷ Informanter, 24 sept 2015, Håven.

⁸ Informanter, 24 sept 2015, Håven.

⁹ P.M. för ordnande av begravningsplatsen i Håven, Ore socken, 1949.

¹⁰ Informanter, 24 sept 2015, Håven.

Rudolf Larssons förslagsskiss på omgestaltning av Håvens begravningsplats 1949. Källa: Ore kyrkoarkiv

Rudolf Larsson i Borlänge framtog förslaget till omläggningen 1949. I planerna skulle platsen förses med en stödmur på uppåt en meters höjd runt hela platsen. Det östra området skulle formas som en terrass med två rader familjegravar och ceremoniplats samt ovanför terrassen ett plant område med både familjegravar och allmänna gravar.

Terassen skulle byggas av jordmassor från utplaningen av platån som kyrkogården låg på. Ingången skulle förses med stenmur med grindar av järn och skifferklädda trappsteg genom ingången. Från ingången till ceremoniplatsen skulle en grusväg anläggas och avslutas med en trappa av sten i terrassens slänt. I slänten och runt ceremoniplatsen föreslogs häckar av oxbär eller "vanlig gran". Gravarna skulle ligga på gräsplaner och sandgravar borde enligt Larssons förslag förbjudas. Gången mellan familjegravarna och ceremoniplatsen skulle beläggas med stenplattor. Larsson föreslog en katafalk i skiffer och sittbänkar vid ceremoniplatsen, samt ett större kors av trä eller metall i öster.¹¹

Idag kan konstateras att en hel del av Rudolf Larssons idéer förverkligades. Den planerade stenmuren uppfördes av en lokal murare Byrta Sigurd Johansson¹², dock endast längs vägen i väst. Liksom i Larssons förslag löper en gång rakt igenom begravningsplatsens övre del och det finns en lägre terrass i öster. Där

¹¹ P.M. för ordnande av begravningsplatsen i Håven, Ore socken, 1949.

¹² Informanter, 24 sept 2015, Håven.

finns även en ceremoniplats med katafalk och ett stort träkors (nedlagt strax utanför staketet i öster). Idag skiljer sig gravarnas placeringar och typer (se sid. 18) från Larssons förslag med familjegravar i ytterrader.

Under 1900-talets första hälft var det vanligt att gravvårdar inte uppfördes på den avlidnes gravplats. Enligt uppgift skall vita träkors ha uppförts på de tomma gravarna inför biskop Cullbergs besök i Häven på 1950-talet. Bybornas intresse för biskopens besök var stort och begravningsplatsen iordningställdes med träkors och blommor.¹³

Från januari 1950 finns en kostnadsberäkning bevarad, där planeringsarbeten, grusgångar, stenbeläggningar, stödmurar, stenmurar, katafalk, järnkors och planteringar tas upp.¹⁴ I maj 1956 ansökte byns samfällighetsförvaltning till kyrkofullmäktige om bidrag till att "ordna till" vägen fram till begravningsplatsen. I brevet framgår att begravningsplatsen förbättrats på flera sätt.¹⁵ Omgestaltningen av begravningsplatsen skedde följaktligen mellan åren 1950 och 1956.

Hävens kyrkogård efter omgestaltningen, troligen 1970-tal, Rättviks bildarkiv.

¹³ Informanter, 24 sept 2015, Häven.

¹⁴ Kostnadsberäkning för anordnande av begravningsplatsen i Hävens by Ore socken, 14 januari 1950.

¹⁵ Brev till kyrkofullmäktige i Ore församling från Hävens bys samfällighetsförvaltning 10 maj 1956.

Sammanfattande kronologi för Håvens begravningsplats

År Händelse

- 1617** Första skogsfinnen bosätter sig i Håven.
- 1844** Kyrkostämman i Ore beslutar att anlägga en begravningsplats i Håven.
- 1847** Begravningsplatsen invigs.
- 1904** En ny begravningsplats anläggs, den gamla överges.
- 1930** Någon gång kring decenniet planterar folkskoleelever lärkträden på begravningsplatsen.
- 1947** Klockstapeln norr om kyrkogården uppförs.
- 1949** Rudolf Larsson, Borlänge, framtar förslag till omgestaltning av begravningsplatsen.
- 1956** Kyrkogården är nu omgestaltad, till stor del enligt R. Larssons förslag.
- 1990** De vita träkorsen byts ut till nya kring denna tid.

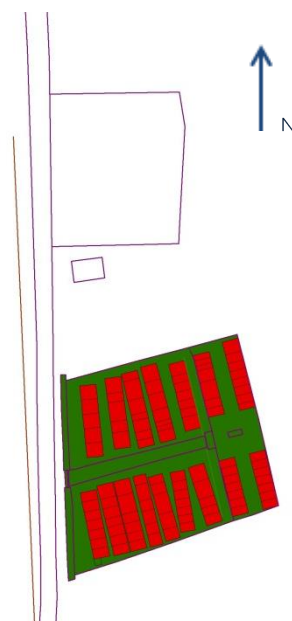
Vy mot väst på Håvens begravningsplats.

BEGRAVNINGSPLATSEN IDAG

Beskrivning av begravningsplatsen som helhet

Kyrkogården omges idag av betesmark i söder samt i väst, övrig kringliggande mark är igenvuxen. Norr om kyrkogården finns en grusbelagd parkeringsplats och en mindre ekonomibyggnad av resvirke med rödfärgad locklistpanel under sadeltak med långsidesplacerade slagportar. Kyrkogårdens ingång ligger på ett lågt krön mot väst. Längs västsidan löper en grusväg som avskiljs från begravningsplatsen med en stenmur.

Kyrkogården är nära kvadratisk, ungefär 20 x 30 meter, och kan indelas i tre områden; *norra* och *södra kvarteren* samt *nedre terrassen*. De norra och södra kvarteren särskiljs av en mittlagd grusgång. Nedre terrassen är, som benämningen anger, belägen på en lägre nivå och nås via en bred skifferklädd trapp.

På Håvens begravningsplats finns endast linjegravar. De är placerade glest i raka linjer i syd-nordlig riktning. De allra flesta gravvårdar har inskriptionen mot öster.

*Plan över Håvens
begravningsplats och
tillhörande parkering.*

Kyrkogården är gräsbevuxen. En häck av ölandstok markerar sluttningen mellan kyrkogårdens två nivåer. Längs stenmuren står fyra stora björkar, på övriga sidor blandas björk med lärkträd och tall m.m.. I norr bildar träden en tätare ridå – troligen till skydd mot vind.

Kyrkogården omgärdas på alla sidor. I väster av en kallmur med sten av varierande slag. Kyrkogårdens entré markeras av brukförstärkta murstolpar och med en dubbelgrind i svart smide. Ett skifferklätt trappsteg leder besökaren in på kyrkogården. Till stenmuren ansluter ett enkelt och lågt betsat trästaket av breda plank med snedskurna toppar.

I blickfånget från entrén fanns tills nyligen ett stort tjärat och delvis plåtskott träkors i motsatt ände(öst). Vid inventeringstillfället i september 2015 var korset nedlagt utanför staketet. Framför korsets plats står en skifferklädd katafalk.

Den kallmurade omgärdningen i väst med sten av vitt varierande storlek och form.

Ekonomibyggnaden intill parkeringen norr om begravningsplatsen.

Norra kvarteret, vy mot nordväst.

Vy mot sydväst från nedre terrassen.

Kulturhistorisk bedömning

Begravningsplatsen har en väl sammanhållen helhet med en spartansk men medveten utformning med symmetri och riktning som till stor del överensstämmer med Rudolf Larssons förslag till omläggning av begravningsplatsen 1949. Den mittplacerade entrén i väst med grusgång leder med tydlighet fram till katafalken och det tidigare korset i öst. Dessa beståndsdelar bidrar till viss monumentalitet. De belyser begravningsceremonin med värdighet och har därmed högt kulturhistoriskt värde.

Stenmuren från 1950-talet med grind och grindstolpar liksom de längsstående björkarna i söder bidrar till uppbyggnaden av kyrkogårdens arkitektoniska utformning. Staketet som troligen är samtida med det stora korset tillhör även kyrkogårdens helhet och kulturhistoriska värde.

De spridda lärkträden som planterades av elever på Håvens folkskola under 1900-talets första hälft har en säregen historia och är därmed kulturhistoriskt värdefulla.

Ekonomibyggnaden norr om kyrkogården, från omkring 1900-talets mitt, tillhör kyrkogårdens helhet och bidrar till dess kulturhistoriska värde.

Riktlinjer

Kyrkogårdens helhet med symmetrisk uppbyggnad samt med beståndsdelarna skiffertrappor, grusgång, kors och katafalk bör bevaras i befintligt utförande. Det samma gäller för båda om- gärdningarna, smidesgrinden, björkarna längs muren liksom de spridda lärkträden.

Ekonomibyggnaden bör bevaras med rödfärgad panel, sadeltak och slagportar.

Nya gravvårdar bör i första hand förläggas på tomma gravplatser på norra och södra kvarteren för att fylla igen gluggar bland linje-gravarna. Anläggningar så som askgravplatser eller minneslundar bör förläggas på nedre terrassen i öst där outnyttjade gravplatser finns.

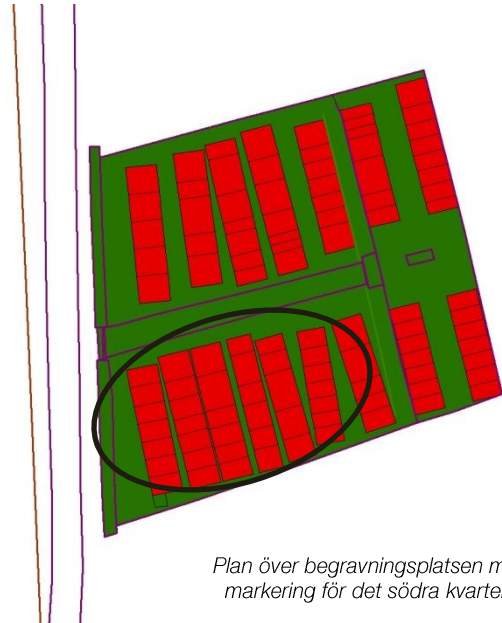
Vy mot väst med katafalk, trapp, grusgång och entré med smidesgrind i linje.

Södra kvartetet

Södra kvarteret, direkt på höger hand vid entregrinden, har en uppblandning av gravvårdar av sten och vita träkors.

Stengravvårdarna är från 1910-tal till 1970-tal av stående gravstenar i diabas eller granit. De är av varierande utformning, men är företrädesvis av enkel ukaraktär.

Träkorsen är alla enkelt utformade av två korslagda bräder med raka avslut.

Plan över begravningsplatsen med markering för det södra kvarteret.

Vy över begravningsplatsen med södra kvarterets uppblandning av vita träkors och gravstenar i förgrunden.

Gravvård 3 med namnet Håkansson, korset troligen från 1990-talet medan graven är äldre.

Gravvård 4 med namnet Hedlund. Gravvården är från 1913 och är begravningsplatsens äldsta. Mycket högt kulturhistoriskt värde.

Gravvård 5 från 1923 med namnet Hedlund. Mycket högt kulturhistoriskt värde.

Gravvård 13 från 1932 över Anton Olsson.

Kulturhistorisk bedömning

Gravvårdarnas placering i linjer i nord-sydlig riktning vända mot öster bidrar till enhetlighet. Den glesa placeringen bidrar till karaktären.

Träkorsens enkelhet och färg bidrar till en ålderdomlig karaktär. Deras tillkomst i samband med biskopens besök under 1950-tal ger dem ett stycke lokalhistoria. Träkorsen i sig bedöms vara nytillverkade kring 1990-talet och saknar kulturhistoriskt värde. Bruket av träkors är däremot kulturhistoriskt värdefullt.

Stengravvårdarna av enkel utformning hör till kvarterets karaktär.

Riktlinjer

Gravvårdarnas glesa placering i linjer i nord-sydlig riktning vända mot öster bör upprätthållas liksom bruket av vita träkors.

Gravvårdar i form av vita träkors ersätts av liknande.

Nya gravvårdar bör vara symmetriska och bredlåga, ha enkel utformning och vara av diabas eller granit.

Utpekade gravvårdar

Ett fåtal gravvårdar är utpekade för bevarande på grund av sin relativt höga ålder. De bör alla bevaras i befintligt utförande på idag befintlig plats.

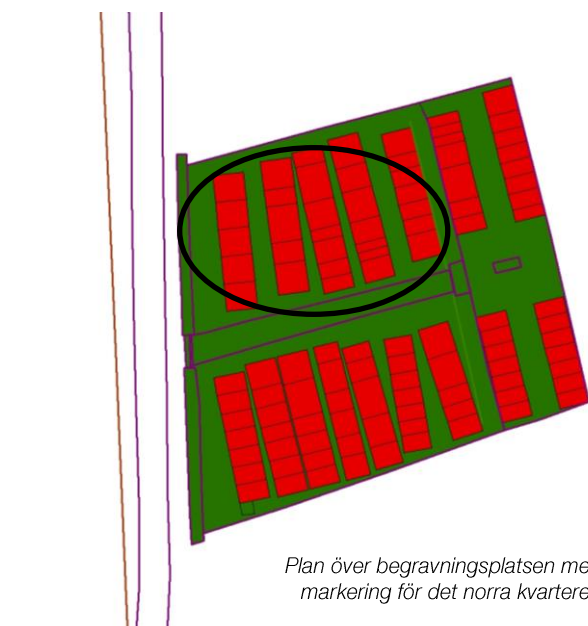
GRAVNR.	ÅLDER	NAMN PÅ GRAVVÅRD	KULT: HIST. VÄRDE
4	1913	Hedlund	Mycket högt
5	1923	Hedlund	Mycket högt
6	1918	Forsman	Mycket högt
18	1932	Persson	Mycket högt

Norra kvarteret

Området finns på entréns vänstra sida och skiljer sig en del från södra kvarteret. Här finns endast ett träkors.

I väst finns ett fåtal hållar medan övriga gravvårdar är enhetliga, bredlåga i enkel utformning och bearbetning. De är alla av diabas samt av grå eller röd granit.

De flesta gravvårdar är från 1940-tal till 1980-tal.

Plan över begravningsplatsen med markering för det norra kvarteret.

Vy från norra kvarterets nordöstra hörn. Märk enhetligheten med enkla och låga gravvårdar av grå och röd granit.

Gravvård 50 över P.A. Persson från 1944. Med sin relativt utarbetade form, dekor och Igelbergsgranit avviker den från övriga enklare gravvårdar i södra kvarteret. Mycket högt kulturhistoriskt värde.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets kulturhistoriska värde ligger främst i enkelheten och gravvårdarnas glesa placering i nord-sydlig riktning vända mot öster. Gravvårdarnas spartanska bearbetning och dekor samt utformning, främst som bredlåga modernistiska rektangulära gravvårdar bidrar till den enkla karaktären.

Riktlinjer

Utpekade gravvårdar bör bevaras i befintligt utförande eller kan återanvändas genom ombearbetning av inskription. Se lista nedan.

Gravvårdarnas placering och orientering bör upprätthållas. Nya gravvårdar bör vara av symmetrisk form, vara bredlåga, ha enkel dekor och vara tillverkade av porfyr eller granit.

Utpekade gravvårdar

Två gravvårdar är utpekade för bevarande. Den ena på grund av material och den andra på grund av personhistoriskt värde.

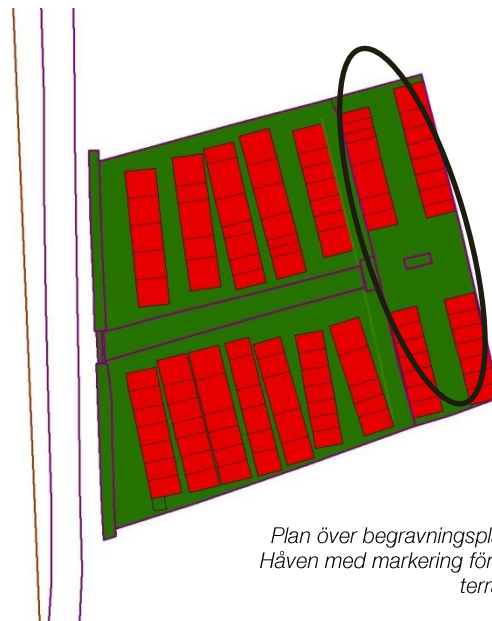
GRAVNR.	ÅLDER	NAMN PÅ GRAVVÅRD	KULT: HIST. VÄRDE
50	1944	Persson	Mycket högt
73	1977	Enoksson	Mycket högt

Nedre terrassen

Området finns på kyrkogårdens lägre nivå i öster, ett långsmalt område med gravvårdar i ytterkant mot öst och väst.

Här finns begravningsplatsens yngsta gravvårdar, från 1960-tal till 2010-tal. De är belägna i den norra delen och är orienterade mot varandra. Södra delen är outnyttjad.

Gravvårdarna är alla enkla och låga; en stenhäll, ett kors av stål och i övrigt stående stenar av granit.

Plan över begravningsplatsen i Håven med markering för nedre terrassen.

Vy från nedre terrassens nordöstra hörn, med de västra gravvårdarna i förgrunden.

Kulturhistorisk bedömning

Nedre terrassen som gestaltades på 1950-talet avspeglar en tidsperiod då Häven var en välbefolkad bygd med behov av gravplatser. Gravvårdarnas placeringar och orientering hör till områdets arkitektoniska uppbyggnad och gravvårdarnas enkelhet till dess karaktär. Inga gravvårdar bedöms idag ha särskilt kulturhistoriskt värde.

Riktlinjer

Områdets disponering med två motsäende parallella gravrader bör upprätthållas. Gravvårdarnas låga höjd liksom enkelhet bör vara vägledande vid val av nya gravvårdar. Här finns inga utpekade gravvårdar.

Nedre terrassen är lämplig för anläggningar så som minneslund eller askgravplats.

De östra gravvårdarna på nedre terrassen.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

Landsarkivet i Uppsala

Ore kyrkoarkiv OIb:1

P.M. för ordnande av begravningsplatsen i Håven, Ore socken, 1949.

P.M. för ordnande av begravningsplatsen i Håven, Ore socken, 1949.

Kostnadsberäkning för anordnande av begravningsplatsen i Håvens by Ore socken, 14 januari 1950.

Brev till kyrkofullmäktige i Ore församling från Håvens bys samfällighetsförvaltning, 10 maj 1956.

Rättviks bildarkiv, Rättviks kulturhus

Sökord: Håven, Kyrkogård, Begravningsplats

Muntliga källor

Intervju den 24 sept. 2015, Håven

Tommy Lindberg, född, uppvuxen och åretruntboende i Håven

Arne Bergman uppvuxen och idag boende i Håven

Annika Gustavsson, ditgift och åretruntboende i Håven

Stig Wiberg, sommarboende i Håven

Tryckta källor

Bjernulf, Arne, 2008, *Rättviks finnar Nybyggare-Jägare-Herdefolk*

CGK Centrala Gravvårdskommittén (2007), *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*

Webbkällor

Fornminnesregistret, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, Ore 29:1, hämtat den 22 mars 2015.

Lantmäteriet, *Historiska kartor*, LMV Aktbeteckning 20-ore-282, hämtat den 23 mars 2015.

